

บทที่ 18

การบังคับคดีตามคำพิพากษา

1. การบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อชำระ ค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ

มาตรา 114 ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 286 (1) (2) และ (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการี และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

โดยหลักการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ในศาลธรรมดาแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยบังคับเอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลอื่นค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย แต่มีข้อยกเว้น กฎหมายได้สงวนไว้ว่าเจ้าหนี้จะมาบังคับคดียึดไปชำระหนี้ไม่ได้ เพราะลูกหนี้มีความจำเป็นต้องไว้ใช้เพื่อความยังชีพ กฎหมายจึงได้ยกเว้นสำหรับสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (1) (2) และ (3) ซึ่งจะไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งคดี ได้แก่

(1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล และเงินสงเคราะห์หรือบำนาญที่รัฐบาลได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงานนอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่

บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควรนั้น

สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (1) (2) และ (3) แม้ว่าในศาลธรรมดาเจ้าหนี้จะไม่สามารถเอาชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ถ้าศาลพิพากษาคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้กับคู่สมรสหรือบุตรแล้ว ศาลสามารถบังคับคดีเอาจากสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ดังกล่าวได้ โดยศาลจะกำหนดเป็นจำนวนเงินตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงจากฐานะในทางครอบครัวของบุพการีและผู้สืบสันดาน ซึ่งอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของลูกหนี้ด้วย ซึ่งเป็นการบังคับคดีชำระหนี้ยกเว้นจากหลักทั่วไปในศาลธรรมดา

2. การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนั้นนอกจากศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวด 10 (มาตรา 108-114) แล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวดที่ 11 (มาตรา 115-120) อีกด้วย ซึ่งบทบัญญัติในหมวดที่ 11 นี้ เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการฟ้อง การพิจารณาและการพิพากษาคดีที่ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการที่จะปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์

3. การกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ

มาตรา 116 การดำเนินคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น

การดำเนินคดีหรือผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย กฎหมายให้อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจ มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจ

และหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น นั้นก็คือ ถ้าในศาลธรรมดาได้มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ได้ เช่น การร้องขอตั้งผู้ปกครอง ผู้เยาว์หรือการร้องขอให้ถอนผู้ปกครองผู้เยาว์หรือในบางครั้งอาจมีผลประโยชน์ขัดแย้งระหว่างผู้เยาว์กับผู้บุพการี ซึ่งกฎหมายห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญาก็ตาม ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาทำหน้าที่เป็นโจทก์แทนผู้เยาว์ ดังนั้นคดีที่ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วคดีที่พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้เยาว์ได้ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

4. การประมวลและรายงานข้อเท็จจริง

มาตรา 117 เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใด ๆ ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ

เมื่อได้รับแจ้งจากศาลตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาลโดยไม่ชักช้า เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งรับฟ้องหรือคำร้องขอคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียแล้ว ศาลต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจทราบ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจทราบแล้วก็จะดำเนินการสั่งให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ไปดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเสนอต่อศาลโดยไม่ชักช้า จากนั้นศาลจะแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจให้คู่ความทราบซึ่งคู่ความมีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบพยานหักล้างได้

ตัวอย่าง เช่น มารดาร้องขอขายที่ดินของบุตรผู้เยาว์โดยอ้างความจำเป็นว่า ตนเองยากจนไม่มีรายได้ที่จะส่งเสียเป็นค่าใช้จ่าย และการศึกษาให้กับบุตรผู้เยาว์ อยางนี้เมื่อศาลได้รับคำร้องขอแล้วก็จะแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจไปดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงว่าจำเลยมีฐานะยากจนไม่มีรายได้ จริงหรือไม่ ราคาที่ดินที่จะขาย ราคาเหมาะสมหรือไม่

แล้วนำมาประมวลข้อเท็จจริงเสนอศาล ซึ่งศาลก็จะแจ้งให้ผู้ร้องทราบ ซึ่งผู้ร้องก็มีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำพยานสืบหักล้างได้ เช่น ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานว่าที่ดินควรจะขายได้ในราคา 5 ล้านบาท แต่ผู้ร้องว่าขายได้เพียง 1 ล้าน ซึ่งแตกต่างกัน ก็ควรนำสืบถึงราคาที่ดินที่ซื้อขายกันท้องตลาดขณะนั้น เป็นต้น

5. ศาลต้องฟังความเห็นผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนพิพากษาคดี

มาตรา 118 ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ในกรณีเช่นว่านี้ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

จะเห็นได้ว่า กฎหมายให้ความสำคัญกับผู้อำนวยการสถานพินิจ เพราะถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดและรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเป็นอย่างดี เพราะเป็นที่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเป็นอย่างดี เพื่อนำมาประมวลข้อเท็จจริงเสนอความคิดเห็นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพิจารณาตัดสินคดีของศาล ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนจะมีคำพิพากษาคดี แต่การร้องฟังความคิดเห็นนี้มีได้เป็นการผูกมัดให้ศาลต้องพิจารณาตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเพียงแต่นำมาประกอบดุลพินิจของศาลเท่านั้น เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ แล้วให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่เห็นด้วย ก็มีสิทธิแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

6. การตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง

มาตรา 119 ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง และให้ผู้กำกับการปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ และให้มีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่ศาลมอบหมาย รวมทั้งรวบรวมและรายงานข้อเท็จจริงและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับการปกครองต่อศาลเป็นครั้งคราว

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ผู้อนุบาลของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือผู้พิทักษ์ของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยอนุโลม

ในระหว่างการทำกำกับการปกครองตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง หากผู้อยู่ได้การกำกับการปกครองเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ หรือตามที่ศาลมอบหมาย ผู้อยู่ได้การกำกับการปกครองอาจร้องต่อศาลที่สั่งตั้งผู้กำกับการปกครองภายในกำหนดสิบห้าวันนับตั้งแต่วันที่ได้ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขการกระทำหรือสั่งยื่น กลับ หรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองหรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร

เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เยาว์ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะพิเศษ ซึ่งในศาลธรรมดาไม่มี กล่าวคือ ศาลธรรมดาคะตั้งบุคคลใดให้เป็นผู้กำกับการปกครองไม่ได้

คดีที่ศาลจะตั้งผู้กำกับการปกครองเป็นงานที่สืบเนื่องมาจากการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง เกี่ยวกับการร้องขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา หรือบุคคลอื่นใดที่ร้องขอต่อศาลซึ่งจากการสืบเสาะทำให้ทราบว่าบุคคลเหล่านี้อาจจะมีพฤติการณ์บางอย่างที่ไม่เหมาะสม เช่น ชอบมั่วสุมเล่นการพนัน เทียวเตรเซเพล ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่ประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ หรือมีพฤติการณ์สื่อว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจต่อผู้เยาว์อย่างแท้จริง หรืออาจจะเนื่องจากผู้เยาว์มีทรัพย์สินมาก อาจจะเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้เยาว์ถูกละเมิดหรือเบียดบัง หากให้ผู้ปกครองจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์แต่โดยลำพัง โดยศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง ซึ่งวิธีกำกับการปกครองเป็นขั้นดำเนินการภายหลังศาลมีคำพิพากษาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ สงวนสิทธิในทรัพย์สินของผู้เยาว์ เมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก็จะยุติ

เมื่อศาลตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครองก็จะมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ เช่น การดูแลการใช้จ่ายต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามฐานะของผู้ปกครองและตามสมควรแก่อัตราภาพของผู้เยาว์หรือไม่ หรือการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร เมื่อผู้ปกครองจะเบิกเงินธนาคารจะต้องแจ้งให้ผู้กำกับการปกครองร่วมลงลายมือชื่อจึงจะเบิกเงินได้ หรือผู้กำกับการปกครองเห็นว่าปกครองให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนที่ไม่เหมาะสม

ผู้กำกับการปกครองก็จะให้คำแนะนำตักเตือนให้ถูกต้อง เมื่อผู้กำกับการปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับการปกครองไปแล้ว ก็จะต้องมีการรวบรวมและรายงานผลการทำงานให้ศาลทราบเป็นครั้งคราว ในกรณีปฏิบัติหน้าที่แล้วมีความเห็นขัดกันระหว่างผู้ปกครองของผู้เยาว์กับผู้กำกับการปกครอง โดยที่ผู้ปกครองของผู้เยาว์เห็นว่าการที่ผู้กำกับการปกครองกระทำหรือวินิจฉัยสั่งการใดไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์และอนาคตของผู้เยาว์หรือตามที่ศาลได้มอบหมาย ผู้ปกครองของผู้เยาว์จะต้องร้องขอต่อศาลภายในกำหนด 15 วันนับแต่วันที่ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ซึ่งศาลมีอำนาจตามที่เห็นสมควรในการพิพากษายืน หรือกลับคำวินิจฉัยหรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครอง หรือศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้

7. การตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์

มาตรา 120 ในกรณีที่ศาลจะตั้งผู้ปกครองของผู้เยาว์ ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง หรือความเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์สิ้นสุดลงหรือมีเหตุจะถูกถอนผู้ปกครองของผู้เยาว์ และศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์ หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

ในกรณีทั่วไปแล้ว บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดา แต่ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง เพราะประพฤติดนชั่วร้าย หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองหรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

ในกรณีทั่วไปแล้ว บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดา แต่ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง เพราะประพฤติดนชั่วร้าย หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองหรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ กฎหมายให้อำนาจศาลในการที่จะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์ที่ผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้